

ZINEMA

NESKATXAREN ITURBURUA. Ingmar Bergman'ena

Neskatxaren ta mutiko artzaiaren eriotzak, emakumeen jainko-kezka beldurrezkoa, Tore etxe-nagusiaren bengantza ta aitortza: ona Bergman'ek *Neskatxaren iturburua*-n darabilzkin auziak.

Asieratik usnatzen degu badatorkiola KARIM neskatxari ba-sotik zerbait naitaetzko. Mutiko artzaiari, iñolaz, ondarena besterik ezin letorkioke bere begi-biotzetan itsatsi dan gertakizun artatik.

Bagenekien moztuko zigutela “zinemaren ixtorian arki diteken ikuskaririk ausartena” —onela dio kritiku batek— ta egiaz, ikusi du-gunok osoan, edo Prantziko bersionean, ez gaitu orrek —mozketa orrek, jakiña— ez arritzen, ez penatzen.

Bañan, gere oroimenez geiegi fidatzen ez bagera ere, beste mozteten artean bada bat zergatikan asma ezin dezakeguna. Ta garrantziduna.

Baserri orretan, Karim'en etxean, igesi edo gordeta, arlote itxu-rako pentsazale edo koblakari bat daukate. Etxeko andreari eskumui-ñez eskertzen dio ostatua ta ogia.

Gure gizon onek KARIM'i, zaldi zurian baso-aldera, eleizaruntz. ateratzean, laguntzen dio pauso batzuek etxe-atarian aurrera. Ta, agur egiterakoan, igertzapena baletorkio bezela, itz illun ta misterioitsuak jalkitzen dizkio neskari. Auxe da ikusi ez deguna.

Illuntzean, denak etxean zai daudela, koblakariak esaten ditunak goizekoei lotuta daukate esan-nai sakonagoa: “Eguna alai esnatzen da goizean, baiña arretsalderako tristatzen. Maiatzeko erregiña irten da goizean, baiñan etzaigu oraindik itzuli...”

Fatalismu-antza artu diogu Bergman'en kontakerari. Orrexegatik ematen diogu garrantzia goragoko mozketari.

Siniskeria ta arrazoia, berriz ere, aurrez-aurre jarri nai dituala esatea zuzenago litzake agian.

ODIN jainkoari egin eskaria, basoko txori beltzaren agerpena, amaren alabaganako adorazioa: siniskeriak eman nai lituzken gertatuaren argitasunak.

“Guztiok gera errudun” dionean aitak, agian arrazoibidea seña-latu nai digu autoreak.

* * *

Oien eta beste auzi-arazo ugariren sorbide da, dudarik gabe, *Neskatxaren Iturburua*.

Gu, ez ezarriko bai ezarriko gabilta akats bat. Ta nagusitxoa litekena.

Ixtorio edo gertakizuna amalaugarren mendeko elezaar batetik artua da.

Ain antziñateko gaiak lasai ta eroso bultzatu du Bergman bere bide kuttunetan zear.

Basoak ta mendietako arrats-goizaldeak maite ditu, argazki bikaiñetan mixterio-lurriña edatzeko.

Antzezlarien jokoak maneatzan, berriz, maixua da. Film onetan, amar-amaika giza-arpegi besterik ez da azaltzen. Bizpairu, gaiñera, ea tutik ere ez diotenak. Moldatzen ditu, ta bai kokatu ere, sarritxo teatro-kutsu geiegitxo duten kuadro landuetan.

Baiñan oriek, esanak esan, atsegingarri baizik ez dira. Aitzakia, alegia, bestaldetik dator. Gorago aitaturiko auzi, kezka, problema edo gaiaren mamia pixkaren bat gaurkotasunez jantziko balizkigu, ez al genduke barrenago nabaituko Bergman'en antzea? Adibidez, Japon'go film gailen batzuk gaurkoagoak dirudite, naiz ta antziñako azal-itxura izan.

Jakiña, ez dakigu, auzi-arazo oiek —Jainko-beldurra, pekatua ta abar— Bergman'en iritziz mende zaarrei dagoztenak diran, eta gaurko munduarentzat aspaldi garaituak.

* * *

ERREGEEN ERREGA. Nicholas Ray'rena

Barrabas izango da film ontatik askori buruan geien geldituko zaiona. Judea'ko makisen buruzagi azaltzen zaigu.

Judas beraren argazkia ere gutxirentzat izango da ezagun-antzekoa: abertzale purrukatua, Barrabas'en adiskide ta Jesus'en taldekoa Bion alkartasuna sortuerazi nai zuan bere erri Judea'ren askatasunerako.

Bestaldetik erromatarrak, Ponzio Pilatos nagusi, bai Herodes bai

apaiz-buruak Kaifas'ekin mendeko ta mirabe ditualarik. Pompeio'k Jerusalem'go eleizan aurrez jazarri zitzaizkion apaizak illarazi zituan ezkeroz, Erroma'k autatuak omen erlijio-agintariak.

Ta ara or Kristo zeruko erreinua aldarrikatzen. Barrabas'ek entzuten dio Mendiko Predikua, eta Hamlet'en ura botatzen du muziñez: Itzak, itzak... Pilatos'ek kaltegarri derizkio: zergak Enperadorearentzat medartu ta erria igarle berriaren sutan burrukalariago billakatu ez dedin bildur da.

Erramu-egunez Jerusalem'go erriak txaloka goratzen du David'en semea. Bañan, eleizan sartzen dan batean, Barrabas'en deadarrak edo zantzuak bilduta darama erri ori bera, Kristo'z aazturik, erromatar gudariekin burrukatzera ta iltzera. Ez du erriak parterik ez Kristo eriotzera galtzean, ez gurutziltzatean.

Apaizak berak ere ez. Pilatos'ek bakarrik du epaitzen eta kondanatzen. Ez "Ecce Homo"-rik, ez esku-garbitzerik.

Gurutze-bidean ta Golgota'n, gudariak, emakume-taldetxoa ta Juan ebanjelaria Maria'rekin. Erria, Jerusalem'go erria, ez da agiri, ez du zer ikusirik. Illak dira geienak, igesi dabilta anitz; gaiñontze-koak, ezkutatuak bildurrez. Bitartean erromatarrak, kolonizadoreak, Nazareth'eko Jesus gurutziltzatu.

Kolonialisten ondamen-aldi ontan, orain bi milla urtekoen auzia ta epaia.

Erregeen Erregea egiteko Nicholas Ray'k ez ditu izan, noski, ebanjelariak gidari bakarrak. Zearo, egia, ez ditu baztertu. Ixtorigileen edo, obeki agian, judu abertzaleen optikaz begiratu ditu gertakizunak.

Kontatu, dokumentu-eran kontatua dago Kristo'ren bizitza: obeto esan, Mesias'en agerpena bere erri Judea'ren burrukaldi batean.

Mendiko Itzaldiari zati ondraituxoa opa zaio, egia. Ikaspide sakon ta zabala entzunarazten zaigu, Gizonaren Semearen itz ezaugarrietakoak.

Asmo nagusia gaiñetikan garbi azal dedin, mistika-kutsu duan orori uko egin dio zearo, biotzondokoa ta zirrara aldebateratu. Kristo'ren gurasoengan ez digu beste mundukorik ezertxo erakusten. Benetan tipo egokiak, gure iritziz, aukeratu ditu paper oietako.

Denboraldian ta lekualdetan kokaturik ematea Kristo'ren bizitza asmo txalogarria da. Bañan Bera aldi ta alde guzien gain izaki...

Asieran niona, alegia: Barrabas'ez geiena konturatzen ote geran. Kristo'rekiko, ordea, itzala edo ezer gutxi geiago erakusten ote digun.

* * *

APOKALIPSIS'KO LAU ZALDUNAK (Euskal-odoleko bi familiren ixtoria). Minelli'rena

Argentinatar MADARIAGA aitona aberats batek bi alaba ditu. Alemaniarrak ta prantsesa dituzte senarrak. Iru seme batek, ta seme-alabak besteak. 1938'ko egun batez Heindrich illoba Alemania'tik, ikastaroa bukatuta, itzultzen da ta sendi biak aitonaaren ondoan biltzen dira, afariaz ongi-etorria ospatzeko.

Gau artan asten da gerra Madariagatarrentzat. Ta aitona-reki-koak berriz orduantxe bukatu, illoba ori nazitarra ikustean, Apokalipsis'ko ezpatak jota bezela, illotzik erortzen baita.

* * *

Guda-denboran, lengusuak Paris'en gertatzen dira. Gestapo'ren goi-mallatan batzuek, ta besteak "Résistance"-ko azpi-lanetan. Pa-kearen egunik ez dute ikusiko, ordea. Bostak, iru anaiak ta anai-arrebak, lau zaldi madarikatuena azpian utziko dituzte biziak.

* * *

Film au komentatzean, iñoiz baño geiago agian, sentipenari bide zabala utzi nai nioke.

Gogoratu gera, aurtzaroan entzuna, lenengo "gerra aundiaren" denboran, Euskal-erriko etxe askotan asarre biziak izaten zirala, sende Alemani-aldeko ta aliadotarren artean.

Gudu-film askotan ikusiak oroiberriarazi digu.

Hitler'en itzaldiak ta jarraitzalleen lei sutsua: "¡Qué macho!", irten zaio norbaiti gure atze-aldean... Bat-bateko erantzun-miña ezitza eskatzen digu, ordea, bai zentzuak bai nornairentzako begirapenak.

Geroxeago, Varsovia gaxoan, aur doakabearen negar ta izuak kalean bonbaketapean gogarazi digu iñoiz aaztu bear ez genituzkeanak.

"Résistance"-ko burrukalariak berriz eredu edo ikaspide eragin-kor izaten dira burruka-leia denborak kamustu diotenenentzat.

* * *

Euskal-odoleko, edo deiturazko, sendi oen ixtoriaz ezer gutxi esan ditekete berririk. Madariaga zarrak familia aurrera ateratzen igaro du bizia. Ta azken edontzi-topak gorapamen orixe izango du.

Pelikula bonbaketaren zarataz ta ondamediaz bukatzen da. Orobat lengusuen il-aurreko azken itzak sendia goratzeko dira gauza guzien gañetik. Aitortu bear idea nagusi oni kutsu pixkat artu diogula.

* * *

Filma ez dago gaiaren mallan: arras beerago. Minelli egillea ez da edozein musika-filmak eta balletdunak asmatzen. Berea da "Amerikano bat Paris'en".

Paris'ko kaleetako ixtilluak ere ballet antzera moldatu ditu. Baldaxkak irten zaizkio gizaki-tipoak. Bere izakiak ez izaki, ezin izan ditu dramak eskatzen duan sakontasunez jokarazi.

GURUTZ ANSOLA.

